

ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI FANINI O'QITISHDA
IQTIDORLI O'QUVCHILARI BILAN ISHLASH METODINI
TAKOMILLASHTIRISH
(BOSHLANG'ICH SINFLAR MISOLIDA)

Anvarova Xumora Shavkat qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: ushbu berilgan maqolada boshlang'ich sinf yoshidagi o'quvchilarning iqtidorini aniqlash, ularni yanada takomillashtirish zarurligi hususida, shu bilan birga ona tili va o'qish savodxonligi fanlarida pedagog kadrlarning bola faoliyatini to'g'ri yo'lga qo'yilishi lozimligi borasida so'z boradi.

Kalit so'zlar: iqtidor, psixika, tafakkur, fikr, mantiq, ijodkorlik.

IMPROVING THE METHOD OF WORKING WITH TALENTED STUDENTS IN
THE TEACHING OF MOTHER LANGUAGE AND READING LITERACY
(EXAMPLE OF PRIMARY CLASSES)

Abstract: in this given article, it is necessary to determine the talent of primary school students, to further improve them, and at the same time, it is necessary to properly guide children's activities of pedagogues in the subjects of mother tongue and reading literacy. the word goes.

Key words: talent, psyche, thinking, thought, logic, creativity.

Yangi O'zbekistonimizda bugungi kunga kelib milliy qadriyatlarimizni, xususan, ona tilimizni o'rganishni ilmiy-nazariy va amaliy tomondan tadqiq etishga bo'lgan e'tibor kuchayib bormoqda. Shu o'rinda prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyevning: - Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz, - degan fikrlaridan kelib chiqqan holda mustaqil fikrli barkamol yoshlarni kamol toptirishda, avvalo, bunday fikrlarni bayon qila olish ko'nikmasini shakllantirishimiz lozim. Bu esa o'z navbatida - o'zbek tilini o'qitish metodikasi oldiga katta vazifalar yuklaydi. Dars va darsdan tashqari jarayonda ta'limning yangi pedagogik texnologiyalaridan samarali foydalanib, o'quvchilar ongida yangicha dunyoqarashni shakllantirish, bolaning iqtidorini aniqlash, uni o'zini namoyon eta olishiga zamin yaratish, har bir fanning, xususan ona tili va o'qish savodxonligi fanining asosiy vazifasi bo'lib qolmoqda.

O'quv-tarbiya jarayonida o'qituvchi tomonidan turli metodlarning ta'lim maqsadi va mazmuniga mos tanlab olinishi o'quvchida mantiqiy, ijodiy hamda tanqidiy tafakkurning samarali shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bunday dars o'tish usuli o'quvchilarda mustaqil fikrlash, bahslashish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu jarayonda, albatta, bola o'zini erkin namoyon eta oladi.

Boshlang'ich sinf yoshidagi bola - bilimlarni o'zlashtirish, to'plash, mukammal egallash kabi hususiyatga ega bo'lgan yoshda hisoblanadi. Bunday faoliyat bilan shug'illangan bola o'z iqtidorini namoyon eta oladi. Chunki, boshlang'ich sinf bosqichida bola iqtidorining elementlari ko'rini boshlaydi. Ayniqsa, ona tili va o'qish savodxonligi fani ushbu muhim hayotiy funktsiyani muvaffaqiyatli o'zlashtirishiga yordam beradi. Ona tili va o'qish savodxonligi fanida berilgan mashqlar bolani tafakkur qilishga undaydi, bu esa uning qaysi sohaga va yo'nalishga moyilligini qaysidir ma'noda isbotlab beradi.

Kichik yoshdagi maktab o'quvchilarida shakllantiriladigan qobiliyatlarning har biri asosan uning ijobiy tomoni sifatida ishlaydi va bu yoshning o'ziga xosligidir. Bolalikda namoyon bo'lgan iqtidor belgilarining haqiqiy ahamiyatini baholash va undan ham ko'proq ularning keyingi rivojlanishini oldindan bilish juda qiyin. Ko'pincha bolaning psixikasi iqtidorning yorqin namoyon bo'lishiga sabab bo'ladi. Biroq, iqtidorning dastlabki belgilari ota-onalar va o'qituvchilarni befarq qoldira olmaydi - axir, ular haqiqiy iqtidor uchun zarur shart-sharoitlarni yaratib berishadi. Bu davrda bolalarni yaxshiroq tushunish uchun pedagog birinchi navbatda bolaning psixikasining yosh xususiyatlarini bilishingiz va hisobga olishingiz kerak. Yoshi ulg'aygan sari aqliy kuchning tez o'sishi barcha bolalarda kuzatilishi mumkin. Bolalik - bu rivojlanish davri, o'z imkoniyatlari bilan noyobdir. Yoshi bilan nafaqat imkoniyatlarning ortishi, balki bolaning psixikasining ba'zi qimmatli xususiyatlarining cheklanishi yoki hatto yo'qolishi ham mavjud. Yoshga bog'liq hodisa - rivojlanish kursining o'ziga xosligi aqlning yuksalishiga ta'sir qiladi, iqtidor omili sifatida ishlaydi. O'z yoshidan oldinda bo'lgan bolalarning faqat bir qismida aqliy faoliyatga bunday obsessiya barqaror xususiyatga aylanadi.

Aksariyat o'qituvchilarning iqtidorli bolalar bilan shug'ullanishga vaqti yo'q, chunki bizning maktablarimizdagi muammo shundaki, hatto eng yaxshi o'qituvchi ham butun sinf bilan shug'ullanayotganda, oldinda turganlarga e'tibor qaratish imkoniyatidan mahrum. Ba'zi qobiliyatlar erta namoyon bo'ladi, boshqalari esa vaqt talab etadi, lekin agar bola o'zini yosh iste'dod sifatida namoyon qilmasa, uni iqtidorsiz deb e'lon qilishga shoshilishning hojati yo'q. Bu faqat bitta narsani anglatadi: uning qobiliyatlari "kurtaklari" hali ochilmagan.

Bola iqtidorli bo'lsa va "oq qarg'a" sifatida boshqalardan farq qilsa, uning iste'dodini rivojlantirish uchun siz "nostandart bola" ning ko'pgina xususiyatlarini bilishingiz va uning muammolarini tushunishingiz kerak.

Pedagog va ota-onalar iqtidorli bola bilan qanday munosabatda bo'lishlari kerak degan savol tug'iladi. Ular e'tibor berishlari kerak:

- Bolani tushunish va uning o'ziga xosligini anglash.
- Uning ma'lumotlarining barcha o'ziga xosligini e'tiborsiz qoldirmang.
- Unga cheksiz qoyil qolmang.
- Ota-onaning ambitsiyalarini qondirish uchun bolaning butun hayotini "poyga" ga aylantirmang.
- Iste'dodni "mukoflash" uchun sharoit yarating.
- Sizni o'zingiz yoqtirgan narsaga berilib ketishga majburlamang va uni ortiqcha yuklamang.
  - Bolada ijodkorlik muhitini yarating va paydo bo'lgan qiziqishni o'chirmang.
  - Sabr-toqatga o'rgating va barcha harakatlar uchun mukofot bering.
  - Unga xushmuomalalik bilan, noziklik bilan yordam bering
  - Yo'qotishni o'rgating va hech qanday muvaffaqiyatsizlikni fojia sifatida qabul qilmasin.
  - Bolaning zaifligini kamaytirish uchun har tomonlama harakat qiling.
  - Bolani iloji boricha kamroq himoyasiz bo'lishga o'rgating.
  - Bolaning hissiy o'zgarishlariga xotirjam munosabatda bo'ladi.
  - Tuyg'ularni egallashni o'rganing.
  - Uni oiladagi qolgan bolalardan yuqori ko'tarmang.
  - Tengdoshlar bilan munosabatlarni o'rnatish. Jamoada do'stona munosabatda bo'lishni o'rganing.
  - Uning individualligini hisobga oling.
  - Bolaning qanotlarini qirqmang, balki "parvoz" da u bilan birga boring.
  - Harakatning rivojlanish darajasini kuzatib boring va turli jismoniy ko'nikmalarni egallashga yordam bering.
- U bilan munosabatda do'stona muhit yarata olish, nafaqat qarindoshlarini, balki bolaning tarbiyachilarini ham jalb qilish.

Agar bola albatta iste'dodli bo'lsa. Ammo qaysi sohada iste'dodli va iqtidorli ekanligini aniqlamoqchi bo'lsangiz, psixologlar, bolalar psixologiyasi sohasidagi mutaxassisliklar A. de Hoan va G. Kaph tomonidan ishlab chiqilgan anketa bolaning tug'ma qobiliyatlari haqidagi taxminning to'g'riligini baholashi mumkin.

Tizimli ta'limning boshlanishi shaxs rivojlanishidagi bir qator o'zgarishlarni belgilaydi. Bu o'zgarishlar ko'p jihatdan ta'lim faoliyati bolalar uchun etakchi faoliyatga aylanib borayotganligi bilan bog'liq. Ona tili va o'qish savodxonligi fanida berilgan mashqlar bolaning diqqatini jalb qiladi. Darslikda berilgan mavzulardan "Shaxmat o'ynaylik", "Bu qanday bayram", "Yashil sayyora" kabi mavzular bolani kasbga bo'lgan qiziqishini oshirish bilan birga, ularning shu kasbga moyil bo'lgan iqtidorini ham namoyon etadi. 7-8 yoshli bola uchun faoliyatning eng kuchli

motivlaridan biri bu ota-onalarni xursand qilish, ularning ko'zlarida muvaffaqiyat qozonish istagi. Quyidagi kasb egalari timsolida bola o'zini ko'rib, amaliy jihatdan taqlidni amalga oshiradi. Qay soha va yo'nalishda bolalar iqtidorli bo'lmasin, uni vaqtida anglash va yo'naltirish har bir shaxsning burchi va vazifasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ona tili va o'qish savodxonligi. 2-sinf darsligi. Tuzuvchi: Iroda Azimova. Respublika ta'lim markazi. T-2021
2. Dal V. I. Tirik buyuk rus tilining izohli lug'ati. SPb. "Dinamit" MChJ, 1996 yil.
3. Leites NS. Maktab o'quvchilarining yoshi. M .: "Akademiya" nashriyot markazi, 2000 yil.
4. Slutskoy G.B.Iqtidorli bolalar. Moskva: Taraqqiyot, 2001 yil.